

Regionale bijeenkomst 4 maart 2010 in Utrecht

Inleiding

Het onderwijs verdient een gezaghebbend platform voor overleg met het kabinet. Alle belanghebbende partijen zouden daarvoor hun krachten moeten bundelen. De Stichting van het Onderwijs wil dat platform worden. Een dergelijk platform kan bijvoorbeeld beter voorhet voetlicht brengen dat onderwijs veel meer economisch rendement oplevert dan wij denken en (daarom) meer investeringen verdient in plaats van bezuinigingen. Oprichters Xander den Uyl (Abvakabo FNV) en Kete Kervezee (PO-raad) roepen die belanghebbenden op om mee te denken over de taken, de opdracht en de toekomstvisie van de Stichting in oprichting.

Op 4 maart 2010 gaven in Utrecht bijna veertig deelnemers gehoor aan deze oproep tijdens de laatste in een serie van drie regionale bijeenkomsten. Zij reageerden op drie position papers, opgesteld in opdracht van de stichting, door drie breed samengestelde denktanks. Deze documenten en de reacties daarop vormen de basis voor de agenda van de nieuwe Stichting. Naar aanleiding van de, over het algemeen positief ontvangen, position papers vond een vruchtbare discussie plaats, op basis waarvan dit verslag is gemaakt.

De papers zijn gebaseerd op drie thema's, gepresenteerd als stellingen. De stellingen worden vooral verhelderend bevonden en getuigden volgens enkelen van lef. Anderzijds schetsen de papers een ideaalbeeld waar niemand het mee *oneens* kan zijn. Het zal hierna dus vooral moeten gaan over *hoe* deze doelstellingen te bereiken.

Elk talent telt

Het eerste paper, 'Elk talent telt', is gebaseerd op de noodzaak voor het onderwijs zich te richten op het individu. De stelling roept bij velen de behoefte op te benoemen dat niet alleen het talent van de leerling telt, maar dat de gehele omgeving een rol speelt bij de ontwikkeling van een kind en moet daarom ook meer bij het onderwijs worden betrokken. Het geschetste ideaalbeeld is mooi, maar voorwaarde is wel dat de thuissituatie klopt, evenals de verwachtingen die het kind heeft van het onderwijs en omgekeerd. De leraar en de organisatie moeten het kind vanaf het begin van de opleiding serieus nemen; het kind moet weten waar het aan begint. Het idee van de portfolio past daar goed bij. Als we het unieke talent van ieder kind willen ontwikkelen, zal het onderwijs een individueel karakter moeten hebben, gericht op het talent van het kind. Het doel moet zijn om alles uit het kind te halen en de talenten van elke leerling ten volste te benutten. De rol van de leerkracht zal dan ook bezien moeten worden. Een meer individuele aanpak kan een taakverzwaring betekenen. Een van de aanwezigen benadrukt nog het belang de sociale ontwikkeling niet te vergeten; het leren moet dus niet *te* individueel worden.

'Het succes van het onderwijs is het succes van de leerling op de lange termijn' is ook een van de stellingen die gepresenteerd wordt in de eerste paper. Een van de aanwezigen zegt hierover dat succes niet betekent 'dat het vat gevuld wordt', maar dat 'een vuur wordt ontstoken': het ontwikkelingsproces moet centraal staan. Maar wanneer is de school daarin geslaagd? De doorlopende leerlijn en het zwaluwstaarten tussen de onderwijsniveaus spreekt enkelen aan: 'Nu stoom je leerlingen in de havo klaar voor het hbo en dan is het klaar. Maar later kom je die leerlingen weer tegen en dan blijkt dat een groot aantal voortijdig is afgehaakt. Een ander punt dat je zou moeten ondervangen is dat leerlingen vanaf de brugklas eerder aangeleerde vaardigheden weggooien die ze voor de universiteit en het hbo toch weer nodig blijken te hebben'. Een andere aanwezige: 'We zijn bezig geweest met die doorlopende leerlijnen. Maar de ervaring is: als het even niet loopt, wordt

het al gauw terzijde gelegd.' Over het zwaluwstaarten wordt nog opgemerkt dat de verschillende onderwijsniveaus van elkaar moeten weten wat ze doen; 'Ga bij elkaar op bezoek, niet eenmalig, maar bouw dat structureel in. Het is goed om elkaars aanpak en sfeer te leren kennen'. De consequenties van doorlopende leerlijnen en zwaluwstaarten moeten hierbij wel erkend worden; de taak van de leraar zal hierdoor zwaarder worden.

De Stichting moet zich ten doel stellen dat het onderwijs uitdagend, toegankelijk en aantrekkelijk wordt voor iedereen. Zodat je 'elk talent telt' breder kunt trekken naar: 'een leven lang leren'. Nu maken de randvoorwaarden het onderwijs nog erg ontoegankelijk. Het onderwijs moet zo aantrekkelijk worden dat men zelf wil blijven leren. Ook voor docenten moet het onderwijs aantrekkelijk zijn. Een ideaalbeeld is goed te gebruiken als uitgangspunt om kritisch naar je eigen praktijk te kijken en te bedenken hoe je het waar kunt maken. Het helpt als je docenten meer invloed geeft. Beslissingen moeten niet alleen van bovenaf komen. Dit heeft echter wel als risico dat de werkdruk van de docent zal stijgen. Een van de deelnemers constateert dat de hoeveelheid administratie die docenten hebben zo erg nog niet is. Het is vooral de 'bemoeienis' van de overheid die als negatief wordt ervaren. Met name de minutieuze wijze van voorschrijven wijst volgens de deelnemers op wantrouwen van de overheid. Docenten zouden graag de verantwoordelijkheid en controle terug zien bij de docenten.

Onderwijs is goed voor ons

Het tweede paper 'Onderwijs is goed voor ons' stelt dat het onderwijs een negatief imago heeft gekregen, voornamelijk door de grote mate van negatieve berichtgeving. Het onderwijs levert een behoorlijk rendement, maar we slagen er niet in dat beeld concreet te maken. Waarom komt de argumentatie niet beter boven tafel?

Onderwijs verdient een evenwichtige berichtgeving, waarbij kritiek en succes in balans zijn. Een van de aanwezigen is het niet geheel eens met de stelling en wijt de negatieve toon in de berichtgeving over het onderwijs aan het feit dat onderwijs ons allen aan het hart gaat, met als gevolg dat men kritisch naar deze sector kijkt. Maar met deze kritiek lijkt het onderwijs niet altijd even goed om te gaan. Kete Kervezee antwoordt hierop: 'De onderwijssector heeft de neiging zijn eigen problematiek te veel te ventileren' Ze maakt hierbij de vergelijking met de wereld van de advocatuur, waar haar achtergrond ligt: 'De advocatuur heeft het nooit over haar eigen problemen, terwijl daar juist nog wel wat voor te zeggen valt!'. Het onderwijs moet er zelf voor zorgen dat het betere berichtgeving verkrijgt. Een van de aanwezigen noemt als mogelijke oplossing dat het onderwijs de berichtgeving meer naar zich toe moet trekken, zodat we het zelf in de hand kunnen houden. Iedereen in het onderwijs, inclusief de Stichting, zou het werken aan een evenwichtig beeld tot zijn permanente opdracht moeten rekenen.

De negatieve beeldvorming schrikt volgens een aanwezige ook potentiële nieuwe docenten (studenten) af. Terwijl zij na een kennismaking met de praktijk vaak ervaren hoe leuk werken in het onderwijs kan zijn. Laat hen dus eerder in aanraking komen met de onderwijspraktijk, bijvoorbeeld via stages als onderwijsassistent. Wel wordt nog opgemerkt dat er moet worden opgepast voor de 'houd ze binnen'-mentaliteit bij nieuwe werknemers, vanwege het risico op kwaliteitsvermindering.

Enerzijds draagt het onderwijs bij aan een hogere economische waarde. Anderzijds moeten we ook kritisch bekijken of we de middelen die we van de samenleving krijgen, doelmatig besteden. Kunnen we daar meer rendement uithalen? We laten nu veel talent bij leerlingen wegsijpelen, dus dat kan zeker beter. De kritiek is volgens enkelen terecht: komt het vele geld wel in voldoende mate ten goede aan het primaire proces? Ook al blijft het geld

onderweg hangen, dat ontslaat ons niet van de verplichting om ook naar onze eigen invulling als leraar te kijken.

Onderwijs verdient een eigen organisatiecultuur

Een professionele organisatiecultuur met goed personeelsbeleid is essentieel voor de positieve werkbeleving, maar dat is nu nog geen vanzelfsprekendheid in het onderwijs. Door de decentralisatie en de bestuurlijke schaalvergroting is helaas het uitgangspunt 'de school als eenheid van verandering' verloren gegaan. Dat uitgangspunt moeten we zien te hervinden; we moeten zoeken naar de kracht van het onderwijs.

De vraag is of het onderwijs wel een eigen cultuur zou moeten hebben. Al snel ontstaat hier consensus over: de eigenheid van het onderwijs moet worden erkend, zonder zich als sector te vervreemden. Als je kinderen echt kansen wilt geven, moet je geen gesloten instituut zijn en juist inzien dat samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven onmisbaar is. Ook *tussen* onderwijsinstellingen moet meer worden samengewerkt. Leraren willen graag leren van collega's en dan niet alleen van leraren op scholen die de directie aanwijst. Docenten moeten zichzelf blijven ontwikkelen; 'de professionaliteit van leerkrachten is niet altijd goed genoeg', zegt een van de aanwezigen.

Zoals in de paper beschreven is er behoefte aan onderwijskundig leiderschap en faciliterend management. Nu voert de faciliterende kant, volgens een aanwezige, meer de boventoon. De onderwijsmanager of schoolleider moet de randvoorwaarden scheppen om de leraar in staat te stellen behoorlijk te functioneren. Als er beslissingen van bovenaf komen dan moet gevraagd worden wat het veld nodig heeft om die uit te voeren.

Er zijn veel organisaties rond het onderwijs waar een beroep op wordt gedaan. Een aanwezige merkt op dat een deel van het geld dat daar naartoe gaat, naar de scholen toe zou moeten, zodat leraren ruimte krijgen om zelf iets te ontwikkelen. Dat is inspirerend. Scholen kunnen wel een deel van hun lump sum inzetten als innovatiebudget, mits ze een goed plan hebben. Maar dan moet het ambitieniveau van het onderwijs wel omhoog. De onderwijscultuur moet ook gekarakteriseerd worden door een klimaat waarin men innovatief bezig kan zijn binnen de les, in termen van doelbewust en doelgericht bezig zijn zichzelf te verbeteren.

De Stichting over vier jaar

De reacties op de afsluitende vraag: 'wanneer is de Stichting van het Onderwijs een succes?', zijn onder te verdelen in drie categorieën:

Beeldvorming

- Als het onderwijs iedere week een keer positief in het nieuws is. Als de stichting over het voetlicht kan brengen dat er veel goeds gebeurt in het onderwijs, dat het onderwijs geen lastig speeltje is maar de maatschappij rendement oplevert. Als de stichting het beeld kan neerzetten dat onderwijs betekent: investeren in mensen. Als onderwijs bekend staat als groot goed, met maximale ruimte voor eigen invulling. Als het weer gewoon wordt om het onderwijs serieus te nemen; dat de mensen in het onderwijs er voor willen gaan. Als het onderwijs geen stoffig imago meer heeft maar respect krijgt.

Politieke positie

- Als de stichting fungeert als een goed platform voor alle mensen in het onderwijs en een inspiratiebron is voor elke speler in het veld. Als er meer samenhang is tussen de verschillende onderwijssectoren. Als de stichting andere organisaties en

overlegplatforms overbodig maakt en geraadpleegd wordt bij belangrijke (politieke) beslissingen. Als de stichting een wijdverbreid en bekend begrip is. Als er samenhang is, oog voor gemeenschappelijke belangen.

Resultaten

- Als het primaire proces centraal staat. Als de vrijheid van inrichting groter is. Als er voldoende ruimte is voor het kind en voor de professional. Als er minder schoolverlaters zijn en de kwaliteit van taal en rekenen verbeterd is. Als meer leerlingen in het beroepsonderwijs hun opleiding afmaken. Als meer jonge mensen enthousiast zijn voor een baan in het onderwijs.